

Folkbildning om migration

CLARA SANDELIND

RECENSION

Joakim Ruist: *Global migration – orsaker och konsekvenser*, SNS, 2019, 226 sidor, ISBN 978-9-188-63715-4.

Som titeln avslöjar är det är ingen liten uppgift Joakim Ruist tagit sig an i boken *Global migration – orsaker och konsekvenser*. Förvisso avgränsas boken till invandring från fattigare länder till västvärlden, så kanske borde boken hetat ”internationell migration” i stället. Det är ändå mestadels med bravur som Ruist guidar läsaren igenom frågor som migranternas drivkrafter, ekonomiska konsekvenser för migranter, mottagarländer och sändarländer samt konsekvenser för social sammanhållning i mottagarländer. Tålmodigt går han igenom varför konsekvenserna, både positiva och negativa, oftast är mycket mindre än vad vi föreställer oss. Han visar dessutom gång på gång att vi ofta inte kan säga något definitivt, eftersom osäkerheten kring data tenderar att vara så stor.

Utöver att gå igenom forskningsläget bidrar Ruist med att själv räkna på migrationsdata, ofta med spännande resultat. Mest ögonöppnande var kanske hans genomgång av storleken på remitteringar. Enligt Världsbanken remitterar migranter tre gånger så mycket som världens samlade bistånd. Ruist visar dock övertygande att det sannolikt rör sig om betydligt mindre. Världsbanken överskattar enligt Ruists uppskattningar grovt hur stor andel av migranternas inkomst som remitteras, snarare än konsumeras. Dessutom gäller siffrorna inte för de fattigaste länderna, dit det remitteras ännu mindre.

Bokens uttalat folkbildande syfte lyckas alltså för det mesta väl. Ruist driver dock också en tydlig tes om vad som skapar invandringsmotstånd. Dels menar han att invandringsmotstånd

bygger på okunskap om invandringens konsekvenser. Genom att påvisa invandringens blygsamma effekter, på allt från arbetslöshet och statsfinanser till social sammanhållning, önskar Ruist råda bot på detta. Huvudtesen är dock att motståndet beror på bristande kontroll av migrationen.

Men det finns egentligen inget tydligt stöd för dessa antaganden om attityder till invandring. Det är inte så att Ruist har fel. Problemet är att vi inte kan veta det utifrån den evidens som åberopas. Vi vet varken om (upplevd) avsaknad av migrationskontroll driver invandringsmotstånd eller, om det gör det, hur stark den faktorn är relativt andra.

Ruist har tre huvudsakliga argument för sin tes. Det första är att invandringsattityderna var mycket mer negativa i Storbritannien efter EU-utvidgningen 2004 än i övriga Europa, trots att själva invandringen från de nya EU-länderna inte var anmärkningsvärt hög där (s 40). Han menar att problemet var att britten upplevde invandringen som okontrollerad. Detta spädades på av att regeringens relativt låga uppskattning av den nya migrationens storlek tolkades som helt felaktig trots att den var ganska korrekt. Dessutom satte en senare regering upp ett totalt realistiskt lågt mål om nettoinvandring, vilket gjorde att det framstod som att den inte hade någon kontroll.

Dessa observationer är viktiga, men de pekar inte främst på att kontroll *i sig* är avgörande för invandringsattityder. Snarare belyser de betydelsen av en *politisk diskurs* som hamrar in vikten av kontroll och en *upplevd* brist på kontroll. Labourregeringen från 1997 hade redan innan EU-utvidgningen drivit idén om kontrollerad migration (*managed migration*) och följde upp detta i valet 2015 med de ökända muggarna med sloganen ”kontroller på migration” (*controls on migration*). Britterna har alltså pumpats med politisk retorik om vikten av

Clara Sandelind
Post doc-forskare,
University of
Sheffield

att kontrollera invandringen och budskapet att det för närvarande inte finns någon sådan kontroll.

Det bör också tilläggas att motståndet mot invandring i Storbritannien är starkare gentemot icke-europeiska invandrare (Blinder och Richards 2018). Brexitdebatten, t ex, handlade förvisso om frågan om kontroll, men även om motstånd mot turkisk invandring och illa förtäckt islamofobi. I en märkligt kort passage om attityder till invandring skriver Ruist att han tror att upplevda hot mot ens kultur spelar en stor roll relativt upplevda ekonomiska hot, men att det är "svårt att bevisa" (s 160). Det finns dock många studier på just detta, vilka också visar att Ruist har rätt (t ex Ivarsflaten 2005, Lucassen och Lubbers 2011 samt Hainmueller och Hopkins 2015). Rasism och upplevelsen att invandrare är annorlunda har verkligen en avgörande roll i skapandet av attityder till invandring. I sin inledande historieskrivning om migration till västländer ger han även ett flertal exempel på detta. Det är synd att dessa högst relevanta förklaringsfaktorer hamnar i skymundan i boken.

Det andra argumentet för huvudtesen är att invandringsmotstånd i USA, och valet av Trump som president, beror på missnöje med att den "illegala" invandringen från Mexiko inte verkar gå att stoppa. Så kan det vara. Men det kan också vara så att invandringspolitiken och den politiska retoriken alltmer utmålade invandring som något "illegalt" eller "kriminellt"; något som stör ordningen och därmed måste kontrolleras och att detta påverkat opinionen.

En sådan utveckling brukar beskrivas som "kriminalisering" av invandring. "Kriminalisering" är ett teoretiskt begrepp som, i amerikansk kontext, avser framför allt hur invandringslagar kommit att alltmer likna och

sammanblandas med straffrätten (*criminal law*) (Ngai 2003 och Stumpf 2006, s 381). En annan del är en allt flitigare användning av frihetsberövning och utvisning av invandrare som begår brott (inklusive brott mot invandringslagar), vilket även gäller för invandrare med uppehållstillstånd. Då fler och fler mindre allvarliga brott kan få denna påföljd har också antalet "kriminella utlänningar" (*criminal aliens*) expanderat.

I denna kontext kan enbart själva ordvalet "illegal" ses som politiskt snarare än neutralt. Många föredrar att använda ordet "irreguljär" (eller *unauthorized*; se Gambino 2015). "Illegal invandrare" antyder att det är människan i sig som är illegal,¹ samt att hen kopplas samman med kriminellt beteende, vilket kan ses som en del av "kriminaliseringen" som diskurs. Är det den irreguljära invandringen i sig som skapar invandringsmotstånd, eller kan det bero på att invandrare och invandring ses som något som, liksom annan brottslighet, samhället måste skyddas ifrån, och att en önskan om mer kontroll då är en logisk följdreaktion?

Av boken får man dessutom intrycket att alla som söker sig över mexikanska gränsen är så k ekonomiska migranter, men många är även asylsökande. Även om dessa behandlas som kriminella, genom bl a frihetsberövning och familjeseparerering vid gränsen, är det inte olagligt att ta sig över en internationell gräns för att söka asyl. Tyvärr bidrar Ruist själv till detta missförstånd om asylsökande i ett stycke där han påstår att alla som sökt asyl i Europa "passerade först gränsen illegalt" (s 187).

Slutligen pekar Ruist på flyktingkrisen i Europa 2015 som ett exempel på när ökat invandringsmotstånd beror på bristande kontroll. Återigen, upplevelsen att invandringen var okontrollerad kan säkerligen ha varit en faktor. Men dels

¹ Därav rörelsen "Ingen människa är illegal".

har vi inga data som kan visa det, dels vet vi inte varför just den faktorn i så fall skulle vara avgörande. Ruist framför som stöd för sin tes den ökande viljan bland politiker att kontrollera invandringen efter 2015 (s 163). Men den ökade viljan, som bättre beskrivs som en vilja att minska invandringen, säger ju inget om varför människor är negativt inställda till invandring. Vid ett tillfälle gör han en ganska spektakulär tolkning av den förändrade opinionen efter 2015. Data från *European Social Survey* visar att européer mellan 2014–16 ville se en mer restriktiv asylpolitik, men att det blivit mindre vanligt att helt vilja strypa invandringen från fattigare länder. Enligt Ruist beror detta på att krisen öppnade folks ögon för vilket behov det finns därute bland flyktingar, men att man ändå vill ha en strikt asylpolitik för att krisen har ”belyst att existerande regelverk för flyktinginvandring kan skapa okontrollerade inflöden” (s 165). Detta är snarare Ruists åsikt; med den data som presenteras kan vi inte säga något alls om huruvida det också är gemene mans uppfattning. Den ena frågan, om invandring från fattigare länder, handlar inte ens om flyktingar.

Analysen hade mått bra av att beakta, om än i förbifarten, mer av de politiska och normativa mekanismer som driver invandringsmotstånd. Detta gäller även för kapitlet om social sammanhållning (som dock till stora delar är rättvisande). Ruist menar där att det ”yttersta” måttet på kulturell integration är när invandrare bildar par med någon från en annan kulturell bakgrund. Detta, som borde beskrivas som assimilation, är inte bara ett deskriptivt antagande utan ett normativt. Beskrivningen antyder att integration sker när ens kulturella identitet inte längre är viktig för en (s 142, 148), vilket som en normativ ståndpunkt eller ett policy mål är närmast totalitärt. En diskussion som problematiserar detta och

tydligt skiljer det deskriptiva från det normativa hade inte skadat.

På basis av data om parbildning, samt ytterligare en datakälla om andra generationens invandrades värderingar, konstaterar Ruist att integrationen går långsamt (s 147, 149). Han drar sedan slutsatsen att denna brist på kulturell integration gör att människor i heterogena samhällen inte identifierar sig eller känner samhörighet med varandra (s 150). Men så behöver det inte alls vara. En känsla av samhörighet eller gemensam identitet kan bero på andra saker än just att man gifter sig med varandra, eller att man är lika religiösa, även om dessa saker säkert kan spela roll.

Som Ruist själv säger finns det inget entydigt svar på frågan om sambandet mellan etnisk mångfald och social sammanhållning (s 153). Man måste analysera den politiska bakgrunden till vad som upplevs som (problematiska) skillnader mellan människor för att förstå när och vilken mångfald som kan skada sammanhållning. Ruist gör också en nickning i den riktningen, då han påpekar att etnicitet är politiskt konstruerat (s 151–152). Denna vinkel hade kunnat ges mer plats, eller åtminstone innehållit fler hänvisningar till den forskning som finns. Till exempel diskuterar han kort sammanhållning mellan svarta och vita i USA och påpekar att slaveriet säkerligen bidragit till att minska tilliten mellan grupperna. Just här är bokens försiktighet överdriven. Det råder inte brist på studier om hur rasism, och rasistiskt kodat språk i politiska kampanjer, formar politiska attityder i USA, vilket gör att vita sammankopplar svarta med lathet, fattigdom och brottslighet (Gilens 1996; Valentino m fl 2002).

Ruist skriver att ”när motståndet mot invandring blir riktigt stort finns det så gott som alltid ett tydligt element av brist på kontroll med i bilden” (s 163). Men man kan lika väl säga att det ”så gott som alltid” finns rasism och främ-

lingsfientlighet med i bilden. Om det är något som har präglat västvärldens migrationspolitik är det viljan att kontrollera vilken kulturell eller etnisk bakgrund potentiella invandrare har. Så varför inte göra nationalism eller rasism till huvudfrågan? Då hade också den slutliga frågeställningen, och svaren, sett annorlunda ut.

Nu frågar sig Ruist hur invandringen kan kontrolleras genom att ta bort incitamenten att migrera, snarare än att bygga fler murar. Vill man öka kontrollen, vilket är en normativ fråga, är fokus på incitamenten en lovvärd ansats. Den nuvarande politiken för att kontrollera invandring till västvärlden är stenhård, även om många skulle mena att den inte är tillräckligt effektiv.² Ruist har två förslag. För det första: Avskaffa asylrätten och ta bara emot flyktingar genom vidarebosättning från tredje land. Han går inte in i några detaljer på hur detta skulle fungera, så det får bli en diskussion för ett annat tillfälle.³ Det andra förslaget är att reglera arbetsmarknaden likt svensk modell, så att invandrare inte kan konkurrera med låga löner. Detta är rimligt, men naturligtvis också ideologiskt. De flesta länder är inte intresserade av att ha en svensk arbetsmarknad, även om det skulle leda till minskad invandring.

Sammanfattningsvis är det naturligtvis tacksamt att kritisera en bok för vad den inte handlar om och kanske oräddvist mot en bok som ändå täcker så mycket forskning och gör det med så mycket tålamod. Men har man ambitionen att beskriva migrationens orsaker och konsekvenser bör man i alla fall göra läsaren medveten om vilka termer som är politiskt och normativt kontroversiella, samt vilka politiska mekanismer som sannolikt formar dem. Den som

läser *Global migration* kan nog i stället få intrycket att människan fungerar enligt teorin om rationella val – att sådant som politik, identitet och fördomar är underordnat en kostnadskalkyl av migrationens effekter i formandet av invandringsattityder. Problemet är att den information vi har tillgång till när det gäller invandring är djupt politisk och normativt färgad. Den skiftar på grund av vilka antaganden vi gör om sådant som tillhörighet, identitet, nationell suveränitet, önskvärd homogenitet osv. Av liknande skäl kommer många fortfarande att vara emot invandring även om de kan övertygas att de ekonomiska konsekvenserna inte är så stora.

REFERENSER

- Blinder, S och L Richards (2018), "UK Public Opinion toward Immigration: Overall Attitudes and Level of Concern", *The Migration Observatory*, 7 juni 2018.
- Gambino, L (2015), "'No Human Being Is Illegal': Linguists Argue against Mislabeled of Immigrants", *The Guardian*, 6 november 2015.
- Gilens, M (1996), "'Race Coding' and White Opposition to Welfare", *American Political Science Review*, vol 90, s 593–604.
- Hainmueller, J och D Hopkins (2015), "Public Attitudes toward Immigration", *Annual Review of Political Science*, vol 17, s 225–249.
- Ivarsflaten, E (2005), "Threatened by Diversity: Why Restrictive Asylum and Immigration Policies Appeal to Western Europeans", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, vol 15, s 21–45.
- Lucassen, G och M Lubbers (2011), "Who Fears What? Explaining Far-right-wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats", *Comparative Political Studies*, vol 45, s 547–574.
- Ngai, M (2003), "The Strange Career of the Illegal Alien: Immigration Restriction and Deportation Policy in the United States, 1921–1965", *Law and History Review*, vol 21, s 69–107.

² Man kan tänka sig att ett svar är att helt enkelt legalisera fler former av migration, men den linjen är Ruist inte inne på.

³ I Sandelind (2018) har jag skrivit om en del av min kritik av förslaget.

Sandelind, C (2018), "Oralistiska förslag präglar den svenska asyldebatten", *Dagens Nyheter*, 11 juni 2018.

Stumpf, J (2006), "The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime and Sovereign Power", *American University Law Review*, vol 56, s 367-419.

Valentino, N, V Hutchings och I White (2002), "Cues that Matter: How Political Ads Prime Racial Attitudes during Campaigns", *American Political Science Review*, vol 96, s 75-90.